

УДК 338.439

БАСЮРКІНА Н.Й., канд. екон. наук, доцент
Одеська національна академія харчових технологій

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЗЕРНОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Розглянуто особливості трансформації зернового господарства України на основі досліджень ринку зерна і борошна; висвітлено передбачувані і непрогнозовані чинники впливу і проблеми розвитку ринку зерна і продукції його переробки; розкрито ризики інвестування в борошномельну промисловість. Запропоновано основні шляхи державної політики відродження борошномельно-круп'яного сектору і доведено доцільність розширення вертикально-інтегрованих спеціалізованих виробництв у зерновому господарстві.

Ключові слова: агропромисловий сектор, продовольча безпека, зернове господарство, зернопереробка, борошно, крупа, великотоварне виробництво

The features of the grain growing transformation of Ukraine are considered on the basis of grain and flour market researches; the predictable and not forecast factors of influence and problems of grain and products of his processing market; the risks of investing are exposed in flour-miller industry. The basic ways of public policy of revival flour-miller and groats sector are offered and well-proven expediency of expansion of the integrated specialized productions in the grain growing.

Keywords: agroindustrial sector, food security, grain growing, processing of grain, flour, groats, large commodity production

Вступ. Нині, коли політичні амбіції переважають над державними інтересами, коли Україну розривають між Заходом і Сходом, хоча сама постановка цього питання є некоректною, треба поєднати спільні зусилля державних діячів, науковців, підприємців, фахівців, тобто всіх верств суспільства і спрямувати їх на збереження національних цінностей, відтворення економічного потенціалу і перетворення України у розвинену державу. Поглиблення міжнародних інтеграційних процесів не повинно ущемляти наші економічні інтереси і загрожувати національній безпеці держави, а пошук нових ринків, створення нових міжнародних формувань і забезпечення власної конкурентоспроможності має бути виключно пріоритетом української держави.

Для цього необхідно, використовуючи наявні можливості української економіки, розвивати її промисловий, аграрний і енергетичний потенціал. Україна є одним зі світових лідерів з виробництва зерна, і для подальшого розвитку її зернового господарства є необхідною продумана державна політика щодо розвитку виробничо-збутових ланцюгів, розширення вертикально-інтегрованих виробництв, збільшення випуску продукції переробки зерна.

Величезний внесок у створення стратегічних напрямів розвитку вітчизняної агропродовольчої сфери в умовах трансформації зовнішньоекономічної політики України зробили В.І. Власов, Г.М. Калетник, І.І. Лукінов, П.Т. Саблук та інші. Праці відомих вітчизняних вчених О.М. Бородіної, П.І. Гайдуцького, Л.В. Дейнеко, Т.О. Зінчук, Т.О. Осташко та інших присвячені питанням конкурентоспроможності українського агропромислового сектору внаслідок підписання міжнародних торговельних угод і створення зон вільної торгівлі на заході України. Доцільність спільних зон вільної торгівлі на сході України обґрунтовується в роботах відомих російських вчених І.Г. Ушачова, А.І. Алтухова та інших. Велика кількість вітчизняних наукових розробок присвячено

державному регулюванню агропромислового сектору і пошуку шляхів виведення аграрного сектору економіки з кризового стану. Серед них можна назвати відомих вітчизняних вчених В.Я. Амбросова, Г.О. Андрусенко, В.Г. Андрійчука, П.П. Борщевського, П.І. Гайдуцького, А.С. Лисецького, П.М. Макаренко, В.Я. Месель-Веселяка, О.М. Онищенко, Б.Й. Пасхавера, В.К. Терещенко, О.В. Шубравської, В.В. Юрчишина та інших. Нині більшого висвітлення потребують питання створення дієвих механізмів регулювання українського агропродовольчого ринку для підвищення конкурентоспроможності на світових ринках і забезпечення продовольчої безпеки.

Постановка завдання. Мета статті – аналіз особливостей ринку зерна і продукції зернопереробки, визначення основних шляхів вирішення проблем його трансформації у зв'язку з міжнародною інтеграцією України.

Результати Підтримуємо думку російського академіка І.Г. Ушачова, який на підставі аналізу основних взаємозв'язаних проблем і чинників розвитку формує пропозиції щодо підвищення ефективності зернового господарства через поглиблення міжнародних інтеграційних взаємозв'язків [1, с.515]. Виокремлюють такі основні перешкоди у вирішенні цього питання:

- відсутність спільної стратегії розвитку всіх секторів зернового господарства і ринку зерна, особливо в сфері експорту;
- низька доходність виробників зерна і борошна, яка недостатня для розширеного виробництва;
- необхідність розвитку ринку фуражного зерна з метою збільшення імпортозаміщення продукції тваринництва;
- нарощування виробництва високоякісного зерна до обсягів, які забезпечують формування необхідних експортних ресурсів;
- компенсація впливу ризиків і загроз, які часто суттєво ускладнюють ведення зернового госпо-

дарства.

При формуванні стратегії розвитку ринку зерна України слід враховувати вплив прогнозованих і непередбачуваних чинників, таких як природно-кліматичні катаклізми, коливання обмінних курсів валют, пов'язаних зі світовою фінансовою нестабільністю, експортні обмеження, які вводяться основними країнами-експортерами, волатильність обсягів виробництва біопалива з зернової сировини, обумовлена коливаннями цін на нафту, змінення світових і національних рівнів запасів зерна.

На основі дослідження зернових господарств України, Росії та Казахстану розкрито потенціал співробітництва на ринках пшениці і ячменю, де Україна спільно з Росією і Казахстаном виглядає порівняно з трійкою найбільш важливих світових експортерів – США, Канадою і Австралією, – і доведено необхідність проведення спільної політики у сфері виробництва і зовнішньої торгівлі зерном [1, с. 517]. Підтримуємо думку про те, що існує необхідність

наукового забезпечення формування узгодженої стратегії розвитку зернових ринків Росії, України і Казахстану на основі розвитку виробничо-збутових ланцюгів продуктів переробки зерна: борошна, круп, макаронних виробів тощо.

Для розуміння необхідних для України кроків в плані міжнародної інтеграції потрібний постійний моніторинг і оцінка стану всіх секторів зернового господарства, для чого було використано балансний метод. Аналіз балансу зернових і зернобобових культур (табл. 1) показав нестабільність їх виробництва і споживання. Така нестабільна динаміка спостерігається в експорті і імпорті зернових. Це майже єдині продукти, за якими споживання на душу населення за останні п'ять років перевищує норму, хоча споживання хлібних продуктів на душу населення має тенденцію до зменшення, так само як фонд споживання зернових. За показником стабільності ми поки не можемо конкурувати з найбільшими експортерами зерна.

Таблиця 1

Динаміка балансу зернових і зернобобових культур (тис. тонн)*

Показники	Роки						Відхилення			
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2012 від 2007 р.		2012 від 2011 р.	
							абсолютне	відносне, %	абсолютне	відносне, %
Виробництво	29295	53290	46028	39271	56747	46216	16921	57,76	-10531	-18,56
Споживання	7090	7021	6860	6808	6730	6653	-437	-6,16	-77	-1,14
Експорт	4490	16668	26160	14239	14825	27798	23308	519,11	12973	87,51
Імпорт	343	222	136	175	273	228	-115	-33,53	-45	-16,48
Задоволення споживання за рахунок імпорту, %	4,84	3,16	1,98	2,57	4,06	3,43	-1,41	-	-0,63	-

*Розраховано автором за даними [2, с. 35; 3, с. 37]

Негативним є збільшення імпорту зернових культур в 2011 р. на 56 % в порівнянні з 2010 р. Витрати зернових на експорт в 2012 р. складають 49,2 %, на корм тварин – 28,6 %, безпосередньо на споживання населення – 11,8 %, а втрати дорівнюють переробці на нехарчові цілі – 2,6 % [3, с. 37].

Хоча Україна завжди була і залишається «житницею» Європи, споживання частково задовольняється за рахунок імпорту. Експортні потужності нарощуються завдяки діяльності великих агропромислових формувань, які мають можливість виходу на міжнародний ринок. Такими агропромисловими формуваннями сьогодні в Україні є агрохолдинги, які відіграють найважливішу роль в економіці України і при продуманій державній політиці можуть стати підґрунтям забезпечення продовольчої безпеки на засадах соціо-економічного розвитку і формування іміджу України як високо розвинутої промислово-аграрної країни [4, с. 3]. Дані табл. 2 свідчать про масштабність діяльності і впливовість найбільших українських агрохолдингів, які займаються вирощуванням зернових культур, їх зберіганням, переробкою і торгівлею на зовнішніх ринках.

Як бачимо, підприємства агропромислової сфери з виробництва і експорту зернових є найпоту-

жнішими і найважливішими для економіки України і в 2012 р. випереджають нафтохімічні, будівничі підприємства тощо. Тому вважаємо, що доцільно підтримувати розвиток вертикальної інтеграції в агрохолдингах, спрямованої на вирощування зернових, а саме пшениці вищих класів на основі дотримання принципів органічного землеробства, виробництво борошна вищого і першого класів, круп і макаронних виробів високої якості для зовнішнього і внутрішнього споживання.

Аналіз вирощування зернових і зернобобових культур в Україні підтверджує нестабільну тенденцію (табл. 3). Відновлення попиту на зернові культури з боку експортерів і поступове зростання цін на них з 2009 р. обумовлене стійким попитом на зерно на світовому ринку і девальвацією національної валюти, внаслідок чого вартість зерна в гривневому еквіваленті зростає. В 2011 р. було зібрано рекордний, починаючи з 1990 р., урожай зернових – 56,7 млн. тонн (в 2008 р. – 53,3 млн. тонн). Незважаючи на те, що в 2010 р. валовий збір знизився до 39,3, а в 2012 р. був 46,2 млн. тонн, його обсяг залишається високим. Дані свідчать про нестабільність валового збору зернових і зернобобових культур.

Основні показники діяльності найбільших агрохолдингів у 2012 р.*

Компанія	Місце в рейтингу журналу «Forbes Ukraine»	Виручка 2012 р., млн. грн.	Темп зростання до 2011 р., %	Прибуток 2012 р., млн. грн.
Kernel	8	21240,6	34,29	1402,2
UkrLandfarming	15	15200,0	41,53	4340,0
МНР - Миронівський хлібопродукт	23	11250,3	14,56	2485,2
Nibulon	25	10740,0	134,24	0
Cargill A.T.Ukraine	36	8114,9	26,48	478,3
Серна	52	6135,1	30,36	-57,2
Khleb Investbud	63	5090,9	-14,86	-356,0
Alfred C.Тоерфер Україна	68	4719,2	115,20	-30,8
Українські аграрні інвестиції	189	1320,0	13,25	270,0

*Розраховано автором за даними [5]

Таблиця 3

Динаміка валового збору зернових і зернобобових культур (%)*

Культура	1990	1995	2000	2005	2008	2009	2010	2011	2012	2012 до 1990 р., %
Пшениця	100,0	53,6	62,7	183,4	138,4	80,7	80,7	132,5	70,6	51,9
Жито	100,0	95,9	80,2	108,9	99,7	90,7	48,8	124,5	116,9	53,7
Ячмінь	100,0	105,1	71,3	130,6	140,5	93,8	71,7	107,2	76,2	75,7
Гречка	100,0	81,1	141,1	57,2	87,6	78,4	70,9	210,6	84,8	56,8
Овес	100,0	85,7	79,0	89,7	119,4	77,4	62,7	110,3	124,5	48,3
Кукурудза	100,0	71,6	113,5	186,2	159,7	91,6	114,0	191,1	91,8	442,5
Просо	100,0	79,1	159,3	33,0	157,0	63,1	84,1	238,1	56,5	46,6
Рис	100,0	68,1	112,0	103,7	108,4	141,8	103,6	114,8	94,1	135,9
Зернобобові	100,0	48,1	41,5	116,2	72,6	113,1	95,2	82,9	96,4	14,5

*Розраховано автором за даними [6, с. 50]

Експорт підтримується за рахунок високих урожаїв. В 2008 р. було експортовано 16,7 млн. тонн зерна, в 2009 р. – 26,2, в 2010 р. – 14,2, в 2011 р. – 14,8, а в 2012 р. – 27,8 млн. тонн, незважаючи на те, що найбільші урожаї були в 2008 і 2011 рр. [2, с. 37]. Найбільшими імпортерами українського зерна є Саудівська Аравія, Бангладеш, Єгипет, Іспанія, Республіка Корея та інші.

Ціни на зернові культури мають стабільну

тенденцію до зростання. Деяке зниження спостерігається, як правило, влітку в період збирання врожаю, а до осені ціни стабілізуються.

Дані демонструють, що більшу площу, з якої зібрано урожай зернових і зернобобових культур, займають сільськогосподарські підприємства – 10,8 млн. га з 14,8 млн. га загальної площі зернових, або майже 73%, і саме вони є перспективними для розвитку зернового господарства України.

Рис. 1. Площа збирання урожаю зернових і зернобобових культур*

*Джерело: [6, с. 46]

Аналіз структури площі посівів показав, що площа під основними зерновими і зернобобовими культурами зменшена за 1990-2012 рр., наприклад, під пшеницю з 7,5 до 4,4 млн. га при одночасному збільшенні більше, ніж в 3 рази площі під кукурудзу – з 1,2 до 4,4 млн. га в 1990 і 2012 рр. відповідно. Така тенденція може привести до зміни товарної структури експорту, загрози продовольчій безпеці і перетворенню України на постачальника сировини.

Основним чинником збільшення валового збору зерна і зернобобових культур є не збільшення посівних площ, а кількість застосованих мінеральних добрив, що негативно відбивається на якості продовольства.

На нашу думку, найближчим часом значний урожай зернових попередніх років за відсутності державного регулювання сприятиме збереженню високого рівня експорту, отже, надходжень валютної виручки, проте слід зазначити суттєву залежність українського ринку від тенденцій на світовому ринку зерна, а також створення іміджу України як експортера сировини.

В США, наприклад, обмеження експорту зерна заборонені на законодавчому рівні, однак перехідні запаси пшениці в США складають близько 63 % від середньорічного рівня споживання [1, с. 517], а в Україні – близько 25 %. При підвищенні світових цін експорт із США збільшується, але настільки, щоб не обвалити ці високі ціни. В Україні часто буває навпаки: після збирання урожаю при низьких світових цінах зерно експортується, а при підвищенні світових цін у нас вже немає ресурсів, і в результаті виробники втрачають прибутки.

Тому регулювання ринку – це не тільки завдання держави, а й питання саморегулювання учасниками

ринку. Треба стимулювати створення учасниками ринку товарних запасів зерна, а держава повинна забезпечувати модернізацію інфраструктури ринку зерна і зменшення витрат на його зберігання, особливо в умовах величезних банківських відсоткових ставок.

Дуже важливим, з нашої точки зору, є поліпшення виробничо-збутових, або логістичних ланцюгів, що збігається з думкою FAO (Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН) [7]. В даному випадку слід приділити більше уваги вертикальній інтеграції, переробці зерна і випуску продукції з нього, наприклад борошна, макаронних виробів, круп, комбікормів тощо.

На жаль, є очевидною негативна тенденція випуску борошна в Україні. Хоча в той же самий час світові постачальники зерна – Казахстан і Росія нарощують виробництво борошна. В Україні виробляють близько 2,6 млн. тонн борошна на суму більше 7,6 млрд. грн. Борошномельні підприємства розраховували на збільшення ринків збуту за рахунок експорту. Однак після зростання в 2008 р., експорт борошна щорічно знижується. Постійним споживачем вітчизняного борошна є Молдова, Індонезія, Азербайджан, Ізраїль, Афганістан, Грузія, Туркменістан, Росія та інші. За оцінками IGC (Міжнародної ради по зерну) світовий ринок експорту борошна оцінюють в 11,5 – 13,5 млн. тонн на рік [8]. В 2012 р. найбільшим експортером борошна став Казахстан, обсяги постачань якого на зовнішні ринки склали близько 3,3 млн. тонн. Другим постачальником стала Туреччина, обсяги постачань борошна якої досягли 2,7 млн. тонн, третім – Європейський Союз з обсягами 1,3 млн. тонн борошна.

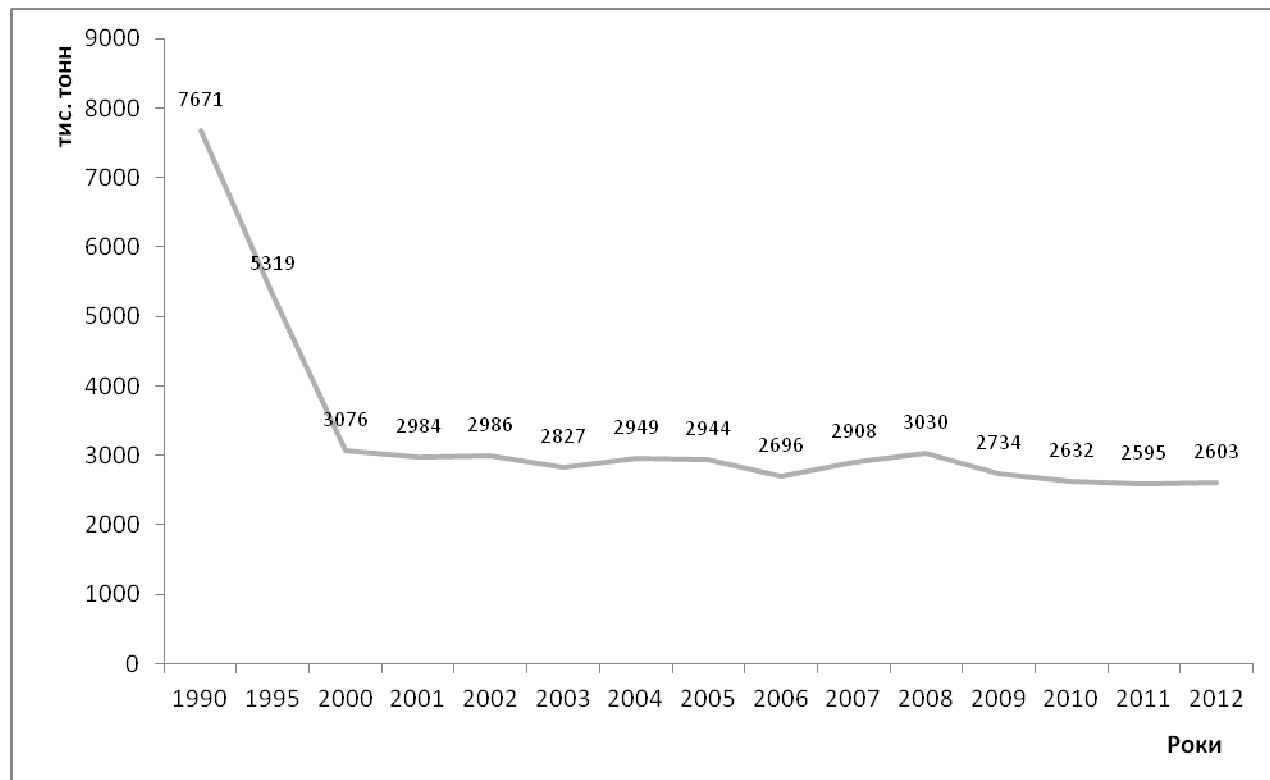

Рис. 2. Виробництво борошна в Україні*

*Джерело: [9, с. 109]

Однією з основних причин, які гальмують розвиток українського експорту борошна є віддаленість від ринків збуту. Основним покупцем українського борошна, які знаходяться на Близькому Сході і в Центральній Азії, вигідніше купувати борошно з Казахстану і Туреччини. Це пояснюється тим, що зерно перевозиться в трюмах кораблів, тоді як для перевезень борошна потрібні спеціальні контейнери. З Казахстану і Туреччини борошно надходить через залізничні шляхи саме в таких контейнерах, тоді як у нас вагонів-борошновозів не вистачає. Звідси витікає, що логічним є підтримка вітчизняного машинобудівництва саме таких транспортних засобів.

Ціни на борошно в Україні зростають пропорційно цінам на пшеницю, при цьому ціни на соціальні види хліба практично не змінюються впродовж останніх п'яти років, тому хлібопекарні підприємства працюють з мінімальною рентабельністю 3-5 %, а виживають за рахунок випуску елітних і дорогих хлібобулочних виробів з рентабельністю 20-40 %, але такі виробни, за розрахунками авторів, займають у виробництві і споживанні українців не більше 25 %.

Дані табл. 4 демонструють зменшення виробництва хлібобулочних і макаронних виробів навіть за останні шість років

Таблиця 4

Динаміка виробництва основних видів продукції з борошна (%)*

Найменування продукції	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2012 р. до 2007 р., %
Вироби хлібобулочні	100,00	97,25	92,42	98,91	97,51	95,24	82,55
Крупи	100,00	115,97	109,37	85,64	104,71	102,25	116,29
Вироби макаронні без начинки, не піддані тепловому обробленню	100,00	105,61	95,58	107,41	115,52	79,10	99,07
Печиво солодке і вафлі	100,00	104,19	90,88	108,26	101,91	104,81	109,50

*Розраховано автором за даними [9, с. 112-113]

Споживання хлібу і хлібобулочних виробів в Україні знижується, а через те, що заміників цього продукту в нашому раціоні немає, тому це можна вважати негативним явищем, яке потребує стабілізації і подальшого підвищення споживання хліба підвищеної якості. Близько половини хлібопекарських підприємств в 2012 р. зазнали збитків. Низка великих виробничих об'єднань припинила обслуговування власних фінансових зобов'язань, що викликало хвилювання у фінансовому секторі, оскільки банки не бажають отримати в якості заставного майна неліквідні хлібопекарські потужності. Так, визнано банкрутом Полтавський хлібокомбінат, який випускав половину всього хліба в місті.

Ринок зерна і динаміка цін значною мірою впливають на ситуацію у виробництві борошна, яке, в цілому досить стабільно (2,5 - 3,0 млн. тонн), але основною проблемою для виробників є відсутність на ринку продовольчого зерна необхідної якості, яке є основною

складовою експорту. Тому для реалізації продуманої державної політики доцільно формувати міжнародні угоди з підтримки і просування не зерна і зернобобових культур, а саме борошна, круп, макаронних виробів, комбікормів і т.п., тим самим створюючи умови для захисту вітчизняних виробників, сприяння вертикальній інтеграції, створенню нових робочих місць, соціо-економічному розвитку економіки і суспільства.

В Україні було накопичено величезний досвід діяльності борошномельно-круп'яних і макаронних підприємств, але, на жаль, нині вони не випускають половини обсягів продукції, яка випускалась в радянські часи, а за якістю вітчизняні макаронні вироби поступаються імпортним. Прикладами успішної діяльності на ринку борошна є вертикально-інтегровані компанії із замкнутим циклом виробництва, найбільші з яких наведено в табл. 5.

Таблиця 5

Найбільші виробники борошна в Україні в 2012 р.*

№№	Компанія	Частка ринку, %
1	ПрАТ «Київмлин»	7,33
2	ТОВ «Торгівельна компанія «Урожай»	4,37
3	ДП «Новопокровський КХП» державного агентства резерву України	4,15
4	ПАТ «Сімферопольський КХП»	3,83
5	ТОВ «Дніпропетровський млиновий комбінат»	3,76
6	ТОВ «КХП «Тальне»	3,17
7	ПАТ «Луганськмлин»	3,01
8	ТОВ «Вінницький КХП №2»	2,81
9	ДП «Куліндорівський КХП» державного агентства резерву України	2,56
10	Командитне товариство «ПО Ясинуватський КХП»	1,96

*Джерело [10]

Крім того, що ринок борошна знаходиться у високій залежності від кон'юнктури ринку зерна, через те, що в структурі собівартості борошна зерно займає 80-90%, на нього також впливає ситуація в хлібопекарській галузі, де ціни регулюються державою. В 2009-2012 рр. суттєвих коливань ціни на борошно не спостерігалось. Динаміка цін корелює з динамікою цін на зерно – з липня ціни дещо знижуються в період появи на ринку нового урожаю зерна, а в кінці року зростають. Держава намагається регулювати хлібний ринок за допомогою інтервенцій борошна з Аграрного фонду, яке коштує на 15-20% дешевше, ніж ринкові ціни, але одночасно більш низької якості, третього або четвертого класу. В 2012 р. Аграрний фонд уклав близько ста угод на поставку борошна, в результаті щомісячно з фонду виділялось

49,3 тис. тонн пшеничного і 5,7 тис. тонн житнього борошна, а в 2013 р. був намір збільшити щомісячні постачання хлібопекарським підприємствам на 40% [8].

Низька якість борошна є причиною низької якості вітчизняних макаронних виробів, а це пояснюється необхідністю проведення модернізації підприємств, на що бракує оборотних коштів і потрібна підтримка держави.

Дані табл. 6 свідчать, що більшу частку постачань на ринку борошна забезпечують великі підприємства, і, ні в якому разі не припиняючи ролі малих підприємств і розвиваючи цей сектор, зусилля треба спрямувати на розробку науково обгрунтованої стратегії розвитку борошномельної промисловості з виділенням ролі великих підприємств.

Таблиця 6

Баланс ринку борошна в Україні (тис. тонн)*

Показники	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
Початкові запаси	175	239	325	375
Виробництво:	3 632	3 592	3 545	3 417
великі підприємства	2 337	2 287	2 262	2 180
Міні-цехи	219	259	271	262
Дооцінка	1 075	1 046	1 012	976
Імпорт	5	9	5	9
Загальна пропозиція	3 812	3 840	3 875	3 801
Споживання	3 450	3 425	3 375	3 300
Експорт	123	90	125	130
Загальне розподілення	3 573	3 515	3 500	3 430
Кінцеві запаси	239	325	375	371
Співвідношення запасів до розподілення	6,7%	9,2%	10,7%	10,8%

*Джерело [10]

Важливим питанням є формування біржового ринку України, який знаходиться в скрутному стані. Нові торгові інструменти не створюються, учасники ринку практично не укладають справжніх біржових угод. Державний оператор Аграрний фонд прозора та відкрито здійснює свої форвардні та спотові торгові операції на Аграрній біржі. Електронну торгівлю системою впроваджено тільки на державній Аграрній біржі, якій немає аналогів в Україні [11]. Однак більшість учасників ринку також ігнорують можливість торгувати в ній. Основні покупці на українському ринку ігнорують прозорі торги за зерно.

Україна за обсягами експорту входить у першу п'ятірку країн світу. Але відсутність сучасної біржової торгівлі на аграрному ринку не дає змоги впливати на формування цін не тільки на світовому, а навіть на внутрішньому ринку.

Висновки. Інвестування в борошномельну промисловість, враховуючі поточний стан галузі в країні та прогноз на найближчі роки, є досить ризикованим через низку основних чинників:

- вітчизняне борошно є стратегічним продуктом, тому виробництво цього товару в країні підлягає інтенсивному контролю з боку держави, а саме:

- чиниться значний адміністративний тиск з метою недопущення зростання цін на хлібобулочну продукцію. Так, ціни на продукти переробки зернових культур в середньому на 25-30% нижче ринкових;

- 80% ринку контролюється 60-70 великими виробниками, а найбільші 20 з них тримають 50% ринку, що потребує контролю за виконанням антимонопольного законодавства;

- регіональна олігополія, тобто всі регіональні ринки поділені між 6 ключовими вертикально інтегрованими українськими промислово-фінансовими групами, які контролюють близько 50-80% місцевого ринку, для чого є необхідним державне регулювання;

- борошномельне виробництво є бізнесом з невисоким рівнем маржинальності. Середня рентабельність виробництва борошна становить 5-10% і важливою є підтримка вітчизняних виробників;

- споживання борошна буде знижуватися, в зв'язку з втрачанням споживачами інтересу до сирих кулінарних компонентів, на противагу готовим хлібобулочним і кондитерським виробам, внаслідок чого варто розвивати власне виробництво продукції з борошна;

– суттєва залежність виробників борошна від ситуації на ринку зерна і висока кореляція цін на борошно з ціновими коливаннями на зернові, у структурі вартості борошна зерно займає 80-90%, внаслідок чого державне регулювання повинно охоплювати всі сектори ринку;

– висока ймовірність адміністративних обмежень експорту для регулювання цін на борошно на внутрішньому ринку і обмежені експортні ринки збуту вітчизняного борошна, в зв'язку з низькою якістю сировини, а саме практично відсутні «тверді» сорти пшениці. Проблема вирішується через відродження власної бази насінництва;

– постійне збільшення впливу політичної складової на ринок. Провладні бізнес-структури прагнуть за допомогою адміністративного ресурсу і лобіювання власних інтересів перерозподілити грошові потоки борошномельно-круп'яної промисловості. Питання вимагає виконання законодавчих актів на всіх рівнях і прозорості схем оподаткування, надання пільг і т.д.

В Україні існує потенціал для відродження борошномельно-круп'яного сектору і виходу на світовий ринок через продуману державну політику розширення вертикально-інтегрованих спеціалізованих виробництв, яка повинна охоплювати такі основні аспекти:

– трансформацію сировинної зернової бази в бік збільшення вирощування якісного українського зерна, наприклад, пшениці «твердих» і спеціальних «кондитерських» сортів, і поступове витіснення фуражного зерна – продовольчим, але до такого рівня, щоб забезпечити власну кормову базу;

– підвищення якості українського борошна за рахунок переробки якісної сировини через збільшення постачань на внутрішній ринок України якісного зерна, а саме пшениці вищого і першого класу;

– відродження виробничого потенціалу України з виробництва макаронних виробів через державну підтримку інвестиційних проектів в модернізацію існуючих і будівництво нових потужностей;

– нарощування експортного потенціалу через розвиток вітчизняного машинобудівництва і створення парку вагонів – контейнерів для транспортування борошномельної та круп'яної продукції;

– з метою пошуку шляхів управління ціновими ризиками і вибору найкращого шляху розвитку національного аграрного ринку необхідно розробити механізм заохочення товаровиробників зерна і продукції з нього у використанні біржових інструментів торгівлі.

Література

1. Ушачев И.Г. Аграрная политика России: проблемы и решения / И.Г. Ушачев. – М. : Изд-во ИП Насирддинова В.В. – 2013. – 524 с.
2. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України за 2011 р. : стат. зб. / Державна служба статистики України. – Офіц. вид. – К., 2012. – 54 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України за 2012 р. : стат. зб. / Державна служба статистики України. – Офіц. вид. – К., 2013. – 56 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Українська модель аграрного розвитку та її соціоекономічна переорієнтація : наук. доп. / [О.М. Бородіна, В.М. Геєць, А.О. Гуторов та ін.] ; за ред. В.М. Гейця, О.М. Бородіної, І.В. Прокопи ; НАН України, Ін-т економіки та прогнозування – К., 2012. – 56 с.
5. Рейтинги. 200 крупнейших компаний Украины / Forbes Україна. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://forbes.ua/ratings/2.-01.12.2013>.
6. Рослинництво України : стат. зб. / Державна служба статистики України. – Офіц. вид. – К., 2013. – 180 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Чухлеб И. Обзор украинского рынка производства муки / И. Чухлеб / Міжнародна маркетингова група, 2013. – Електронний ресурс – Режим доступу: <http://www.marketing-ua.com/articles.php?articleId=3678>.
8. Статистичний щорічник України за 2012 р. / Державна служба статистики України. – Офіц. вид. – Київ, 2013. – 552 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
9. Аналіз ринку борошна. Компанія «Укрселко» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: http://www.ukrselko.com/uploads/media/Flour_Market_Research_November_2012.
10. Стоянов А. Розвиток біржової торгівлі / А. Стоянов / Матеріали міжнар. конф. «Цінові стратегії на ринку зернових, олійних та цукру» // Моніторинг біржового ринку, 2013. – №10(17). – С. 2. – Електронний ресурс – Режим доступу: <http://www.agrex.gov.ua>.

